Maastricht in Beeld

De Sint-Janskerk, de kerk

38.1

juni 2022

De Sint-Janskerk, de kerk

De Sint-Janskerk is van oorsprong een rooms-katholieke parochiekerk naast de Sint-Servaas. De Servaas was een kapittelkerk die gebruikt werd voor de grote toestroom van pelgrims die kwamen voor de bischoppen die hier begraven liggen en voor de relieken die hier bewaard worden. De Sint-Jan was voor de missen voor de bevolking in de buurt en voor doopplechtigheden. De Sint-Jan is genoemd naar Johannes de Doper en stamt uit rond 1200.

In 1632 veroverde Fredrik Hendrik de stedendwinger Maastricht en kreeg de stad vrijheid van godsdienst. Sindsdien is de kerk Nederduits Gereformeerd. Daarvoor moest wel het interieur zoveel mogelijk ontdaan worden van katholieke versierselen en werden de muren wit gekalkt. Tegenwoordig wordt de kerk gebruikt door de Protestantse Gemeente Maas-Heuvelland.

De kerk is van het type basilica met een hoofdschip en twee lagere zijbeuken, gebouwd op een hardstenen basement en opgetrokken uit mergel. Het koor is later gebouwd en heeft een grotere hoogte dan het schip. De bouwstijl is gotisch. De toren heeft in de loop der eeuwen verschillende kleuren gehad.

Dit deel gaat over de kerk, het schip, deel 2 gaat over de toren.

Adres: Vrijthof 24
Wikipedia: wikipedia.org/wiki/Sint-Janskerk_(Maastricht)

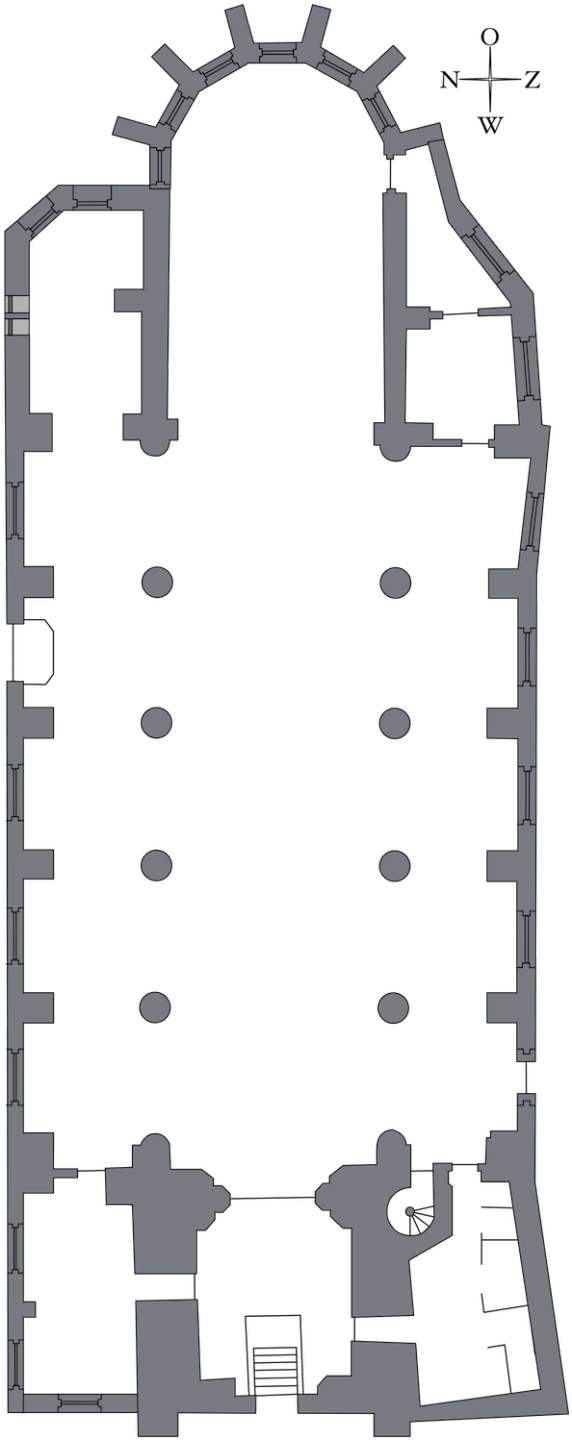

De vierkante toren staat iets scheef ten opzichte van het schip. De zuidkant, rechts op de plattegrond, is onregelmatig gevormd, met allerlei rare hoeken en uitsteeksels. Het heeft vermoedelijk te maken met de grenzen van het Servaaskapittel. De hoofdingang is aan de westzijde onderin de toren, maar aan de zuid- en noordzijde zijn ook ingangen. De deuren zijn beslagen met smeedijzeren levensbomen. En boven de deur is een timpaan. Misschien heeft daar ooit een versiering gezeten.

De kerk had oorspronkelijk verschillende zijkapellen. De noord-oostelijke is de doopkapel. Die stamt uit 1414. Links in de muur zit een hagioscoop, een heiligenkijker. Het is een raam voor degenen die niet de kerk in mochten. Zo konden ze van buiten toch zien wat tijdens de plechtigheid gebeurde. Verder zien we een aantal kraagstenen onderaan de pilaren. Helaas zijn ze wat beschadigd. In het koor zullen we er nog een aantal zien. Er staat een doopvont. Daarin zit geen wijwater, er wordt gewoon water gebruikt. Dat wordt over het hoofd van de dopeling gegoten; het moet stromen.

Aan de zuidoostelijke kant van de kerk is de sacristie, de ruimte voor de priester en nu de dominee. Achter de deur gaat de ruimte verder. Daar is een deur die uitkomt in het koor met aan weerszijden deze tronies. In de vloer ligt een grote grafsteen. Die is van de familie Boomhouwer, een bankiersfamilie uit de 18de eeuw. Er zijn zeven lichamen begraven, een in uniform.

Naast de toren is de torenkamer, de ruimte waar de kerkenraad vergadert. Er staan wat fraai versierde meubelen in rococostijl. Een rand langs een kast en detail van een stoel en een paneel met een fraai bladmotief. Zulke oude kerken zijn optelsommen van spullen en stijlen.

De preekstoel of kansel is een prachtig meubelstuk dat in 1780 gemaakt is door de Maastrichtse meubelmaker Coenraad Pierkens. De stijl is Lodewijk XVI.
De bronzen lezenaar is van een oudere kansel.
Verder zien we in de deur een typische versiering: een lint met daaraan twee schalmeien en bladmuziek.
De kansel heeft een dak, een luifel of baldakijn. Dat dient als klankbord dat de stem van de predikant weerkaatst en zo richting de kerkgangers wordt geleid. Het bord hangt aan een stalen trekstang die vanaf het plafond komt. Het houdt de hele preekstoel in evenwicht.

Naast de kansel staat de stoel met deze rugleuning, we zien de stadswapens van Amsterdam en Enschede. Dat is in verband met de Amsterdamse Bank en de Twentse Bank. Die hebben de stoel geschonken aan het weeshuis/schippersinternaat in Maastricht. De stoel is geschonken door mevrouw Stokvis, zij was directrice van de school voor de schipperskinderen. De stoel moet voor altijd in de Sint-Janskerk blijven.

Naast de preekstoel staat een lezenaar. Die is 17de eeuws en laat de leeuw van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden zien, de Generaliteitsleeuw. De leeuw draagt een kroon, heeft een zwaard in de rechter en een bundel met zeven pijlen in de linkerpoot. De bundel pijlen staat symbool voor de eendracht.

Aan een van de pilaren hangt een zandloper. Die stond altijd naast de preekstoel om de dominee te houden aan een maximum preektijd.

Wie naar boven kijkt, ziet de kruisribben met daartussen de gewelven van mergelblokken. Het maakt een wat vlekkerige indruk. Die wordt nog versterkt door wat grijzige plakkaten. Wie heel goed kijkt, ziet daar plafondschilderingen. Met ranken, takjes, blaadjes en gele bloemen. Florale motieven. Op sommige plaatsen zijn vage figuren te zien die doen denken aan afbeeldingen van mensen, heiligen of engelen. Ook in de gewelven van de apsis zijn schilderingen zichtbaar. Wat jammer dat er zo weinig van over is. Maar er is tenminste iets.

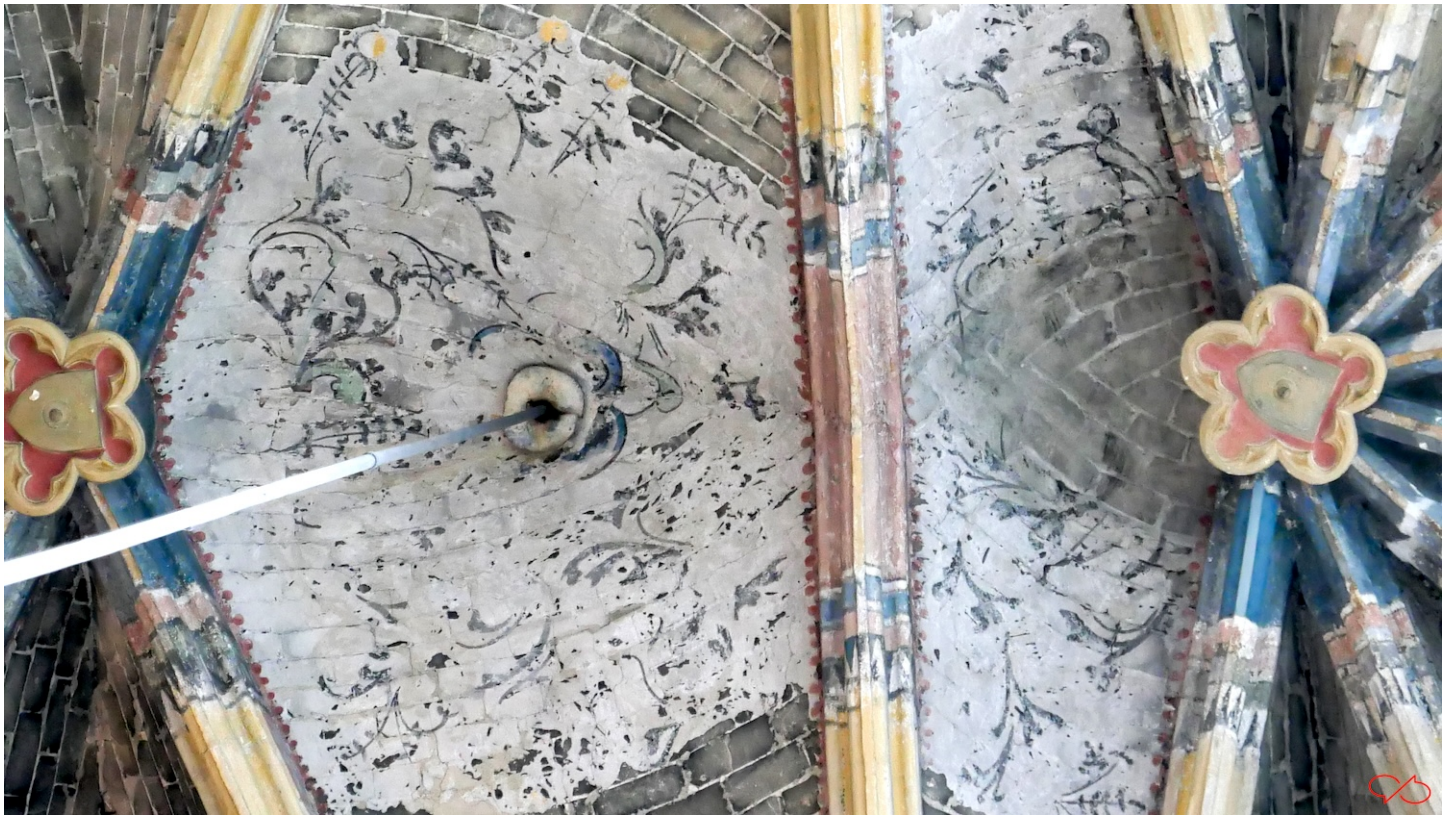

In het koor zijn twaalf kraagstenen die de twaalf apostelen voorstellen. De tweede van links bovenaan is nieuw. Op die plaats heeft ooit een doorgang gezeten naar de doopkapel waardoor de steen verloren gegaan is. Alle stenen waren witgekalkt en zijn rond 1903 schoongemaakt. Studenten van de kunstacademie hebben ze gerestaureerd, de kleuren en de tekst op de banderollen zijn weer zichtbaar. En we zien wat muurschilderingen van het Agnus Dei, het Lam Gods.

In de vloer zijn tal van grafstenen zichtbaar, sommige erg versleten, andere nog vrijwel gaaf. De oudste is uit 1354. Bovenaan de steen linksboven zien we een lint met onderaan een knoop. Dat is symbolisch voor het huwelijk. Tijdens het aanleggen van de verwarming in de jaren '50, de vloer moest open, zijn er nogal wat stenen gebroken. Verder zijn er enkele grafmonumenten. Op de middelste foto zien we twee leeuwen, ze kijken naar achteren. Maar ze horen op de banken, op plaats van de rode kussens, en met het gezicht naar voren.

Philippe van Gulpen tekende in 1820 het interieur van de Sint-Jan. Een paar dingen vallen op: het interieur was witgekalkt. Dat was al in 1633 gebeurd, toen de kerk van katholiek protestant werd. Men wilde geen heiligenverering en andere roomse versieringen. Verder zien we dat de preekstoel rechts staat. De kerk was toen een breedtekerk. Later is die verplaatst naar het koor en werd het een lengtekerk. Nu staat de kansel links. Ook zien we in het koor een tribune. Die was voor de Latijnse school die hier gehouden werd. Links naast de tribune is het monument met de leeuwen. En langs de muren staan herenbanken, de zitplaatsen voor de notabelen. Dan hoefden die niet naast zomaar iemand te zitten. Helemaal rechts is een ingang, die is er nog steeds, maar de ingang links was er toen nog niet.

Op de laatste pagina een schildering op de laatste pilaar. Het stelt Christus voor als Salvator Mundi, de redder van de wereld. In die hoek was ook ooit een altaar.

Maastricht in Beeld
kortweg MiB

MiB is een fotomagazine voor liefhebbers van de stad Maastricht.
De opzet is simpel: interessante onderwerpen, behoorlijke foto's, korte stukken tekst met wat uitleg en achtergronden en een nette layout.

Dit magazine is gratis en komt uit de Boekenkast van Peter Scheele:
https://pjscheele.nl

Ik wens u veel kijk- en leesplezier.

Peter Scheele

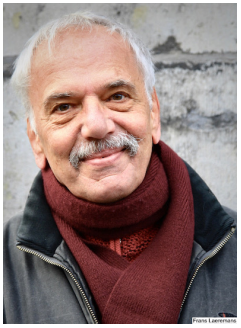

Colofon
Camera: Panasonic Lumix LX100, Make II
Bewerking: Adobe Lightroom 6.14
Opmaak: Apple Pages 11.1
Foto's, tekst en opmaak: Peter Scheele
Tekening Van Gulpen: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:History_of_Sint-Janskerk_(Maastricht)#/media/File:Maastricht,_interieur_Sint-Janskerk_(Ph_v_Gulpen,_1820).jpg.